VAN İLAHİYAT DERGİSİ
Van Journal of Divinity

ISSN: 1300-4530 | e-ISSN: 2667-615X
Haziran / June | 2024/12/20

Sosyal Medyada Değişen Mahremiyet Algısı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma

Changing Perception of Privacy in Social Media: A Phenomenological Research on Religious Culture and Ethics Teachers

RECEP UÇAR

Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Eğitimi Bilim Dalı
Assoc. Prof. Dr. İnonu University, Faculty of Divinity, Department of Religious Education.
Malatya, Türkiye
recep.ucar@inonu.edu.tr
https://orcid.org/0000-0003-0520-577X

DİLEK GÜRBÜZ YİĞİT
(Sorumlu Yazar)
Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Bilim Dalı
PhD Student, İnönü University, Institute of Social Sciences, Department of Religious Education
Malatya, Türkiye
dilekgrbz4@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-5093-945X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Types: Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received: 22 Nisan/April 2024
Kabul Tarihi | Accepted: 4 Haziran/June 2024
Yayın Tarihi | Published: 15 Haziran/June 2024

Atıf | Cite as

Uçar, Recep – Yiğit, Dilek Gürbüz. "Sosyal Medyada Değişen Mahremiyet Algısı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma". *Van İlahiyat Dergisi* 12/20 (Haziran 2024), 22-42. https://doi.org/10.54893/vanid.1471816.

Uçar, Recep – Yiğit, Dilek Gürbüz. "Changing Perception of Privacy in Social Media: A Phenomenological Research on Religious Culture and Ethics Teachers". *Van Journal of Divinity* 12/20 (June 2024), 22-42. https://doi.org/10.54893/vanid.1471816.

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.
Web: https://dergipark.org.tr/tr/pub/vanid
Mail: vanyyuifd@yyu.edu.tr

Sosyal Medyada Değişen Mahremiyet Algısı: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Üzerine Fenomenolojik Bir Araştırma

Öz

Davranışlarına yön vermede temel referans noktası olarak kabul edilen değerlerin, gerçek hayattaki belirleyici rolünün sosyal medya paylaşımları üzerinde de etkili olması beklenmektedir. Ancak sosyal medyanın kullanıcılarına sunduğu olanakların artması ve çeşitlenmesiyle toplumda önemli değerlerden olan mahremiyete yönelik algının değişime uğraması ve mahremiyetin kişisel rızaya dayalı olarak ifşası söz konusudur. Literatürde artan sosyal medya kullanımının mahremiyet algısı üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik çalışmalar bulunmasına rağmen konunun değerler eğitimi çerçevesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) öğretmenlerinin bakış açısıyla incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada değerlerin yaşamdaki belirleyici rolünün sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla değişip değişmediği ve ne yönde değiştiği mahremiyet değeri örnekliğinde DKAB öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmektedir. Araştırmanın amacı DKAB öğretmenlerinin mahremiyete ve mahremiyetin dönüşümüne ilişkin görüşlerini sosyal medya paylaşımları bağlamında incelemektir. Bu doğrultuda; DKAB öğretmenlerinin mahremiyet algılarının; mahremiyetin tanımı, mahrem olarak değerlendirilen durumlar, mahremiyeti ihlal eden sosyal medya paylaşımları ve bu paylaşımlarda olması gereken ölçüt açılarından belirlenmesi, sosyal medya ve mahremiyet konusunda öğrencilere nasıl bir eğitim verilebileceğine ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yönteminde fenomenoloji desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli illerde görev yapan 19 DKAB öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış, içerik analizi yöntemi ile tema, kategori ve kodlara ayrılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda mahremiyetin sosyal medya paylaşımları yoluyla ihlal edildiği, mahremiyet algısının ise sosyal medyayla ilişkili birçok faktöre bağlı olarak değişime uğradığı sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde oluşan paylaşım kültürünün mahremiyet algısını olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarının ilgili araştırmacı, öğretmen, ebeveyn ve yetkililer açısından önemli çıkarımlara sahip olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Mahremiyet Algısı, Sosyal Medya ve Mahremiyet.

Changing Perception of Privacy in Social Media: A Phenomenological Research on Religious Culture and Ethics Teachers

Abstract

It is expected that the determining role of values, which are accepted as the main reference point in guiding their behaviors, in real life will also be effective on social media posts. However, with the increase and diversification of the opportunities offered by social media to its users, the perception of privacy, which is one of the important values in society, is subject to change and privacy is disclosed based on personal consent. Although there are studies in the literature on the negative effects of increasing social media use on the perception of privacy, there is no study that examines the issue from the perspective of Religious Culture and Ethics Knowledge (RCEK) teachers within the framework of values education. In this study, whether and in what direction the determining role of values in life has changed with the widespread use of social media is examined based on the views of RCEK teachers in the example of privacy value. The aim of the study is to examine the views of RCEK teachers on privacy and the transformation of privacy in the context of social media posts. In this direction; it is aimed to determine the privacy perceptions of RCEK teachers in terms of the definition of privacy, situations that are considered private, social media posts that violate privacy and the criteria that should be in these posts, and to examine their views on what kind of education can be given to students about social media and privacy. The research was designed according to the phenomenology design in qualitative research method. The study group of the research consists of 19 RCEK teachers working in various provinces. The data were collected through semi-structured interviews and analyzed by dividing them into themes, categories and codes by content analysis method. As a result of the research, it was concluded that privacy is violated through social media posts, and the perception of privacy has changed depending on many factors related to social media. It was revealed that today's sharing culture negatively affects the perception of privacy. It is thought that the results of the research have important implications for researchers, teachers, parents and authorities.

Keywords: Religious Education, Values Education, Perception of Privacy, Social Media and Privacy.

Giriş

Toplumdaki norm ve değerler davranışları belirleme ve tercihlere yön vermede önemli bir konumdadır. İnsanların niyet ve davranışlarını değerlendirirken başvurduğu bir ölçüt olarak değerler,[1] toplumsal hayatı mümkün ve anlamlı kılan unsurlardır.[2] Değişime açık yapılar olarak değerler toplumdan topluma veya aynı toplum içinde zamanla değişmektedir.[3] Bu değişimde modernleşme, küreselleşme, kentleşme, dijitalleşme, bireyselleşme ve medya gibi çeşitli faktörlerin etkisinden söz edilebilir.[4] Sosyal kontrol mekanizmaları yoluyla toplumda yer edinmiş olan değerler içselleştirilerek kuşaktan kuşağa aktarılabilir. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, kendisinden önce toplumda sosyal kontrol aracı olarak işlev gören norm ve değerlerin yeniden üretilmesine neden olmuştur.[5]

Değerlerin anlam ve içeriğinin algılanışında ve davranışlara yansıtılmasında farklı anlayışlar söz konusudur. Her toplumun farklı tecrübe ve niteliğe sahip olması, gelenek ve inançlarının farklı özellikler taşıması, kişilerin aldıkları eğitim, hayat tecrübesi ve dünya görüşünün farklı olması değerlerin algılanış biçiminin de farklı olmasına neden olmaktadır. Kısaca değerlerin hem rölatif yönü hem de insanların duygu ve eğilimlerinden bağımsız nesnel bir yönü bulunmaktadır. [6]

Birey ve toplum hayatında önemli bir yere sahip olan unsurlardan biri de çok sayıda değerin bir araya gelmesiyle oluşan kapsamlı bir değer olarak mahremiyettir.[7] Mahremiyetin mekânsal, kişisel, bilgisel,[8] bedensel; kadın-erkek ilişkileri ve cinsellik, aile hayatı ve ev mahremiyeti, inanç ve dini görüş mahremiyeti, iş ortamı ve iş pratiklerindeki mahremiyet gibi çeşitli boyutlarından bahsedilmektedir.[9] Mahremiyet kavramının tanımı ve kapsamı üzerinde bir uzlaşı olmadığı görülmektedir.[10] Literatürde mahremiyet, bireyin sınırları ve özel alanı[11] insan yaşamının sırları ve sınırları[12] kişi ile öteki arasındaki çizgi, kişiye özgü korunaklı alan[13] başkalarının bilmesinin ve görmesinin istenmediği, gizli kalmasının tercih edildiği konu ve bilgiler[14] olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca mahremiyet fiziksel olarak ulaşılabilirlik düzeyini, başkalarının ilgi ve dikkatinin nesnesi olma düzeyini, bireylerin diğerleri ile iletişimde kendilerine dair bilgileri başkalarıyla ne ölçüde paylaşacağı üzerindeki yetkiyi ifade etmektedir.[15] Mahrem alan ise kişinin istediği kişilerle baş başa kalabildiği, içinde dilediği şekilde davranabildiği, sınırları belli bir alanı ifade etmektedir.[16]

Mahremiyete ilişkin tanımlardaki ortak unsur sınırdır. Bu sınır kişiye özel olanla umuma açık olan arasındaki ayrıma, kişinin kendi mahremiyet alanının sınırı konusunda bir bilinç ve farkındalık durumuna

---

1 Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 4. Basım, 2010), 28.

2 Takiyettin Mengüşoğlu, *İnsan Felsefesi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988) 273; Joseph Fichter, *Sosyoloji nedir*, çev. Nilgün Çelebi (Ankara: Anı Yayıncılık, 2006).

3 M. Ersin Kuşdil - Çiğdem Kağıtçıbaşı, "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 15/45 (2000), 59-76.

4 Ali Arslan, "Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 1/1 (2006), 1-12.

5 Yakup Ayaydın - Hatice Yıldız Ayaydın, "Sosyal Medyanın Değer Oluşturma Sürecindeki Rolünün Öğrenci Görüşleriyle İncelenmesi" *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16/35 (2018), 57-89; Nur Özdemir, "Bir sosyal kontrol aracı olarak din ve yeni medya", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 32/3 (2023), 43.

6 Enver, Uysal. "Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler–İslâmî Erdemler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 12/1 (2003), 51-69; Enver, Uysal. "Çağımızda Değer Kaymalarının Doğurduğu Sonuçlar ve Etik Kimliğin Korunması", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1 (2008), 67-79.

7 Mustafa Mücahit, *Ailede Mahremiyet Eğitimi*, (İstanbul: DEM Yayınları, 2023), 34.

8 Ekber Ş. Ahmedi, "Mahremiyet, Dindarlık ve Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma" *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*(MEDİAD), 6/1 (2023) 25-46; Hamza Çakır, "Sosyal Medya ve Kaybedilen Mahremiyet" *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile* (Ankara: DİB Yayınları, 2. Baskı, 2018), 11-19.

9 Feryat Alkan, *Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı ve Kişisel Mahremiyetin Sosyal Ağlarda Paylaşımı Üzerine Bir Araştırma,* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).

10 Mehmet Yüksel, "Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar", *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergis*i, 64/1 (2009), 275-298; İhsan Çapçıoğlu - Mehmet Akın, "Sosyal Medya ve Yeni Risk Alanları: Mahremiyet Bağlamında Özel Yaşamın Dönüşümü" *VI. Uluslararası Din Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Kitabı* (ed. İhsan Çapçıoğlu, 7-14. Asos yayınevi Elazığ, 2019), 9.

11 H. Şule Albayrak, "Mahremiyet ve Düşündürdükleri" *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, der. H. Şule Albayrak(Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022), 9.

12 Nazife Şişman, *Mahremiyet Hayatın Sırları ve Sınırları* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2019)

13 Ahmedi, "Mahremiyet, Dindarlık" 26.

14 Aslı Köseoğlu, "Tiktok'ta Mahremiyet Algısının Dönüşümü" *İNİF E- Dergi* 8/1 (2023), 174.

15 Yüksel, "Mahremiyet Hakkına" 278;

16 Hülya Öztekin - Ahmet Öztekin, "Modernleşme–Mahremiyet İlişkisi ve Siber Mekânda Mahremiyetin Aleniyete Dönüşmesi", *E-Journal of New World Science Academy*, 5/4 (2010), 526-540.

ve kişinin kontrolüne işaret etmektedir. İnsanların mahremiyet algısına göre değişebilen bu sınırı belirleyen unsurun ne olduğu önemli bir tartışma konusudur. Dini ve ahlaki açıdan tüm insanlar için geçerli ortak bir mahremiyet anlayışının varlığı kabul edilmektedir. Ancak kişinin kendi sınırları üzerindeki seçici kontrolü olarak düşünüldüğünde bu sınırın bireyin kendisi tarafından belirlenebildiği görülmektedir.[17] Öyleyse din, kültür, gelenek ve evrensel ahlakın belirlediği nesnel sınırlar bulunmakta, kişi kendi mahremiyet alanının sınırını dini veya din dışı referanslarla belirleyebilmektedir.

Mahremiyet algısı topluma, kültüre, kişiye, duruma göre değişmektedir.[18] Bu değişimin nedenleri arasında küreselleşme, tüketim kültürü, modernleşme, sekülerleşme, kentleşme, değişen mimari anlayışı [19] gelişen iletişim teknolojileri, sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ve bilinçsiz kullanımı sayılabilir. [20] Sosyal medyanın kullanıcılara sunduğu olanaklarla, uzakların yakınlaşması, evlerin dışarıya açılması, özel alana ait içeriklerin kamusal alana taşınması mümkün olabilmektedir. [21] Buradaki temel nokta herkesin kullanımına açık olan sosyal medyada bireysel içeriklerin, kullanıcıların kendi rızası ile paylaşılmasıdır.

Sosyal medyanın sunduğu olanaklar ve sağladığı özgürlük ortamı bireysel tercihler ve kültürler üzerinde etkili olmaktadır. Böylece din ve değerler dijital piyasa mantığına dahil edilmekte ve bir şov aracı haline gelebilmektedir. Bu durum sosyal medya kullanıcılarının değer dünyalarını olumsuz etkilemiştir.[22] Yüz yüze iletişimin olmadığı dijital platformlarda oluşturulan sanal kimliklerin bireyi sanal bir özne haline getirmesi mahremiyet olgusunun dönüşümüne zemin hazırlamış,[23] sosyal medya kullanımının ve internette geçirilen sürenin artması, paylaşılan içeriklerin çeşitlenmesi ve paylaşımların mahrem alanların ihlal edilecek seviyeye ulaşması mahremiyet alanının sınırlarını belirsizleştirmiştir. [24] Bu durumun bir eğitim konusu olarak din ve değerler eğitimi bağlamında tartışmaya açılması gerekmektedir.

Sosyal medya paylaşımlarının mahremiyete etkisi bağlamında yapılan çalışmaların genellikle enformasyon güvenliği, kişisel verilerin gizliliği, tüketim alışkanlıkları, hukuki boyutu, çocuk hakları ihlali, çocuk istismarı, benlik sunumu, gösteri toplumunun oluşumu, medya etiği gibi çeşitli boyutlardan incelenmiştir. Tartışmalar ağırlıklı olarak kişisel verilerin korunması, gözetim, mahremiyetin ihlali, özel hayatın gizliliği veya gerekli hukuksal düzenlemeler ile ilişkili olarak yürütülmüştür. Bu çalışmada konu, ihlalin farklı bir biçimi olarak kişinin mahremiyetini kendi rızasıyla ifşası açısından ele alınmaktadır.

Literatürde sosyal medya ve mahremiyet algısını farklı açılardan ele alan nitel[25] ve nicel[26] alan araştırmaları ile teorik çalışmalar[27] bulunmaktadır. Bunlar lise ve üniversite gençliği üzerinde yoğunlaşan[28]

---

17 Sevde Düzgüner, "Mahremiyetin Tanımı, Sınıflandırılması ve Boyutları",*Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, der. H. Şule Albayrak (Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022), 19-36.

18 Çakır, "Sosyal Medya", 15; Öztekin - Öztekin, "Modernleşme", 528.

19 İsmail Demirezen, "Tüketim Toplumlarında Mahremiyetin Çöküşü" *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* der. H. Şule Albayrak. (Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022), 107-126; Öztekin - Öztekin, "Modernleşme", 526-540.

20 Sefa Bulut - Abdullah Akdaş, "Medyanın Mahremiyete Etkisi", *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* der. H. Şule Albayrak.(Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022), 333-351.

21 Korhan Manavcıoğlu, "Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi: İletişim Sektöründe Sosyal Medya Yönetiminin Algılanmasına Yönelik Bir Analiz", A. Büyükaslan A. Kırık (Ed.), *Sosyal Medya Araştırmaları* (Konya: Çizgi Kitabevi. 2013), 306.

22 Hasan Meydan (ed.) *Medyada Din ve Değerler*, (İstanbul: DEM Yayınları, 2021), 21-25.

23 Dilge Kodak, "Düşünümsel modernitede mahremiyeti yeniden tanımlamak: Kuşaklararası bir araştırma", *Connectist:Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 54 (2018), 93-96.

24 Levent Eldeniz - Nurten Sepetçi, "Sosyal Medyada Mahremiyet Algısının Çöküşü Instagram Üzerine Bir Araştırma", *Medyayı Okumak* Nesrin Tan vd.(ed.) (İstanbul: Cinius Yayınları, 2017), 219-249; Bermal Aydın, "Sosyal Medya Mecralarında Mahremiyet Anlayışının Dönüşümü", *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergis*i 3/5 (2014), 131-146.

25 A. Haluk Yüksel - İsmail Kaplan, "Üniversite Öğrencisi Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı", *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi* 29/1 (2021), 59-80.

26 Turan Şimşek, "Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası: Instagram Örneği", Sosyolojik Düşün, 4/1 (2019), 11-22; Hatice Budak "Sosyal Medya İletişimde Mahremiyetin Serüveni*", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7/1 (2018) 147-168.

27 Müberra Hacıbekiroğlu, *Sosyal Medya Kullanımına Bağlı Değişen Mahremiyet Algısı ve Dindarlık İlişkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

28 Çakır, "Sosyal Medya", 11-19.

veya kadınların,[29] ebeveynlerin[30] ve akademisyenlerin[31] görüşlerine dayanan çalışmalardır. Bu çalışmaların çoğu Instagram uygulamasına odaklanmakta,[32] bir kısmı Facebook,[33] Tiktok [34] ve Whatsapp[35] uygulaması örnekliğinde incelemekte, bazıları ise ayrım yapmamaktadır.[36] Sosyal medya ve mahremiyeti kuşaklararası karşılaştırma şeklinde inceleyen çalışmalar[37] ve sosyal medya hesaplarındaki paylaşımların içeriğinin analiz edildiği çalışmalar[38] bulunmaktadır. Ebeveynlerin mahremiyet eğitimine ilişkin görüşleri konusunda hazırlanan bir doktora tezi,[39] "*Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu Bildiri Kitabı"*[40] ve *"T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan Tüm Yönleriyle Mahremiyet"*[41] adlı kitap çalışması da bu konuda oluşan literatür arasındadır. Literatürde mahremiyeti DKAB öğretmenlerinin gözüyle sosyal medya paylaşımları bağlamında din eğitimini açısından ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada değerlerin yaşamdaki belirleyici rolünün sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla değişip değişmediği ve ne yönde değiştiği mahremiyet değeri örnekliğinde DKAB öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak ele alınmıştır.

1. Araştırmanın Amacı

Değerlerin gerçek hayatta davranışlar üzerindeki belirleyici rolünün sanal ortamdaki kullanıcı davranışlardan biri olan sosyal medya paylaşımları üzerinde de etkili olması beklenmektedir. Değerler toplumsal bir kontrol aracıdır ve insan davranışlarına yön vermede temel referans noktası olarak kabul edilmektedir. Bu düşünceden hareketle; "Sosyal medyanın sanal ortamında değerler referans olarak alınmakta mıdır?" sorusu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Söz konusu değerler olduğunda değer kazandırma sürecinde en önemli paylardan biri öğretmelere düşmektedir. Değerlerin eğitiminde önemli bir konumda olan din eğitiminin pratik alandaki doğrudan uygulayıcıları ve değer kazandırma sürecindeki aktif rolleri nedeniyle, bu alanda sorumluluk üstlendiği düşünülen DKAB öğretmenlerinin konuya yaklaşımı önemli görülmüştür. Dolayısıyla bu problem DKAB öğretmenlerinin bakış açısıyla mahremiyet değeri örnekliğinde anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada DKAB öğretmenlerinin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi esastır.

Araştırmada DKAB öğretmenlerinin mahremiyet algılarının belirlenmesi, mahremiyete ve mahremiyetin dönüşümüne ilişkin görüşlerinin sosyal medya paylaşımları bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçtan hareketle araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. DKAB öğretmenlerine göre mahremiyet nedir?
2. DKAB öğretmenlerine göre mahrem olan konular nelerdir?

---

[29] Zeynep B. Özçelik, *Müslüman Kadın ve Sosyal Medya: Başörtülü Dindar Kadınların 'Mahremiyet' Algılarındaki Değişimin Sosyal Medya Örneği Üzerinden İncelenmesi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016).

[30] Eda Albayrak Sezerer, "Sosyal Medya'da Çocuk Mahremiyeti: Ebeveynlerin Instagram'daki Çocuk Mahremiyetine Bakış Açıları", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/39 (2020), 1211-1226.

[31] Arzu Esen, *Sosyal Ağlarda Mahremiyetin İfşası: Namık Kemal Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Yapılan Bir Araştırma*.(Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

[32] Mahmut Akgül-Hande Hekimoğlu Toprak, "Sosyal Ağlarda Mahremiyetin Dönüşümü: Instagram Örneği". *Online Academic Journal of Information Technology*, 10/38 (2019), 75-114.

[33] Ali Acılar - Sevinç Mersin, "Üniversite Öğrencilerinin Facebook Kullanımı ile Mahremiyet Kaygısı Arasındaki İlişki" *Electronic Journal of Sciences* 14/54 (2015), 103-114; İrem. E. Aydın, "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları Üzerine Bir Araştırma: Anadolu Üniversitesi Örneği" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36 (2016), 73-386.

[34] Köseoğlu. "Tiktok'ta", 172-188.

[35] Adil Aktaş, "Toplumsal Mahremiyet Dönüşümü ve WhatsApp Durum Paylaşma Özelliği İlişkisi Üzerine Bir İnceleme" *Eskiyen*i, 48 (2023), 185-200.

[36] Hüsamettin Akar - Fatma Akar, "Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı: Üniversite Öğrencileri Araştırması". *İNİF E- Dergi*, 6/1 (2021), 285-297.

[37] S. Baysal Berkup. *Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı: X Ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz* (İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015); Elif Kütükoğlu, "Sosyal Medyada Çocuk Mahremiyeti: Annelerin Mahremiyet Algısı Üzerine Bir Araştırma" *Yeni Medyada Çocuk ve İletişim,* ed.. A. M. Kırık (Konya: Çizgi Kitabevi, 2019), 273-297.

[38] Aydın "Sosyal Medya", 131-146.

[39] Saadet İder, *Mahremiyet Eğitimine İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021)

[40] Yavuz Ünal vd. (ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyum Kitabı* (Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016).

[41] H. Şule Albayrak (Der.) *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*, (Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

3. DKAB öğretmenlerine göre mahremiyet algısı değişime uğramış mıdır?
4. DKAB öğretmenlerine göre mahremiyet algısının değişime uğramasının sebepleri nelerdir?
5. DKAB öğretmenlerine göre mahremiyet alanının sınırlarını ihlal eden paylaşımlar nelerdir?
6. DKAB öğretmenlerine göre sosyal medya paylaşımlarında bulunması gereken ölçütler nelerdir?
7. DKAB öğretmenlerine göre sosyal medya ve mahremiyet konusunda öğrencilere nasıl bir eğitim verilebilir?

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Araştırmanın Modeli

Yöntem ve deseninin belirlenmesinde araştırma amacı ve soruları belirleyici olmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemi desenlerinden, fenomenoloji deseni ile tasarlanmıştır. Bu desende farkında olduğumuz ancak derinlemesine bir bilgiye sahip olmadığımız durumlarda, olgular üzerinde yeterli düzeyde bir açıklama ve anlayışa sahip olabilmek amaçlanmaktadır.[42] Fenomenolojik bir çalışmada bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerin ortak anlamına odaklanılır ve bu deneyimlerin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme söz konusudur. Temel amaç o fenomene ilişkin bireysel deneyimleri daha geniş nitelikli açıklamalara indirgemektir. [43]

2.2.Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri katılımcıların görüş, deneyim ve duygularının ortaya çıkarılmasına imkân sunan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme soruları ilgili literatürden hareketle hazırlanmış, soruların yapı ve içerik açısından incelenmesi amacıyla bir öğretmen, bir araştırmacı ve bir akademisyen olmak üzere üç ayrı uzmanın görüşüne sunulmuştur. Elde edilen dönütlerden sonra son şekli verilen görüşme formu 9 sorudan oluşmaktadır.

Görüşmeler Ocak 2023-Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara çalışma amacı ve kapsamı bildirildikten sonra görüşmeyi kabul eden katılımcılara gönüllü katılım formu imzalatılmış, diledikleri takdirde görüşmeden ayrılabilecekleri bildirilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmeler yaklaşık 50-60 dakika sürmüş ve görüşme sırasında katılımcıların yönlendirilmesinden kaçınılmıştır. Ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra yazıya geçirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde DKAB öğretmenlerinin sosyal medyada mahremiyet ve mahremiyetin değişimi ile ilgili yaşadığı deneyimlere ve bu deneyimlerin ortak anlamına odaklanılmıştır. Fenomenolojik araştırmalarda, veriler analiz edilirken konuya ilişkin yaşantıları ve anlamları açığa çıkarma amacıyla verinin kavramsallaştırılması ve temaların belirlenmesi çabası söz konusudur.[44] Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Kavramsal yapının önceden belirlendiği betimsel analiz daha yüzeysel bir analiz sürecini içerirken içerik analizinde verilerin derin bir işleme tabi tutulması, önceden belirgin olmayan tema ve boyutların ortaya çıkarılması söz konusudur. Bu anlamda toplanan verilerin derinlemesine bir analizini gerektiren, birbirine benzeyen verilerin belirli tamalar çerçevesinde bir araya getirilerek bunları açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmayı amaçlayan içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. [45]

Bu süreçte yanıtlar birkaç kez okunduktan sonra araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlar oluşturulmuş, araştırmacılar arası tutarlılık sağlamak amacıyla kodlar birkaç kez gözden geçirilmiştir. Katılımcıların yanıtlarına göre oluşturulan kodlar, birlikte gözden geçirildikten sonra bu kodları tam

[42] Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2004), 69-70.
[43] John W. Creswell *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. Baskıdan Çeviri), Çev. Edit. Selçuk Beşir Demir , (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), 77.
[44] Yıldırım-Şimşek, "*Sosyal Bilimlerde"*, 72.
[45] Yıldırım - Şimşek, "*Sosyal Bilimlerde",* 238-243.

yansıttığı düşünülen uygun kategoriler altında toplanmıştır. Sorulara yönelik olarak 8 tema belirlenmiş, yanıtlardan oluşan 96 kod ise 20 kategori altında birleştirilmiştir.

2.4. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu DKAB öğretmenleri oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme[46] kullanılan araştırmada çeşitliliği sağlamak amacıyla yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, öğrenim durumu gibi değişkenlere göre seçilen ve farklı illerde görev yapan öğretmenlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin katılımcı olarak belirlenmesinde farklı sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullanma ölçütü esas alınmıştır. Yanıtların birbirlerini tekrarladığı ve verilerin doygunluğa ulaştığı fark edildiğinde veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşıldığı bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen 19 DKAB öğretmeninin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlere ait demografik bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni durum/ Çocuk	Mezuniyet	Mesleki kıdem	Öğrenim durumu	Aktif Kullanılan hesaplar
K1	27	Kadın	Bekar	DKAB	5	Lisans	İnstagram,Youtube, Whatsapp,Telegram
K2	33	Erkek	Evli/1	İlahiyat	5	Lisans	İnstagram,Youtube, Facebook,Whatsapp
K3	28	Erkek	Bekar	DKAB	5	Lisans	İnstagram,Youtube, Twitter Whatsapp
K4	28	Kadın	Bekar	İslami İlimler Fakültesi	4	Lisans	İnstagram,Twitter,Facebook,Youtube, Whatsapp
K5	30	Erkek	Evli/1	DKAB	6	Lisans	İnstagram,Youtube,Twitter,Facebook, Whatsapp, Telegram
K6	29	Erkek	Evli	DKAB	5	Lisans	İnstagram,Twitter, Youtube, Whatsapp
K7	35	Kadın	Bekar	İlahiyat	12	YL	İnstagram,Youtube, Whatsapp, Telegram
K8	30	Kadın	Bekar	DKAB	7	Lisans	İnstagram,Twitter, Youtube, Whatsapp
K9	27	Kadın	Bekar	DKAB	3	Lisans	İnstagram,Twitter,Youtube,Facbook, Whatsapp
K10	29	Erkek	Bekar	İlahiyat	6	Lisans	İnstagram,Twitter,Youtube,Facbook, Whatsapp
K11	33	Kadın	Evli/1	İlahiyat	9	YL	İnstagram,Twitter, Youtube, Whatsapp
K12	33	Kadın	Evli/2	DKAB	8	YL	İnstagram,Facebook, Youtube, Whatsapp
K13	31	Kadın	Evli/2	İlahiyat	8	YL	İnstagram,Twitter, Youtube, Whatsapp
K14	27	Kadın	Bekar	DKAB	4	Lisans	İnstagram, Twitter,Youtube, Whatsapp
K15	33	Kadın	Evli/2	DKAB	12	Dr öğrencisi	İnstagram, Youtube, Whatsapp, Telegram
K16	32	Erkek	Bekar	İlahiyat	8	Lisans	İnstagram,Twitter,Youtube,Whatsapp, Facebook, Telegram
K17	28	Kadın	Bekar	İlahiyat	2	YL	İnstagram,Twitter,Youtube, Whatsapp
K18	35	Erkek	Evli	İlahiyat	10	Lisans	İnstagram,Twitter, Youtube, Whatsapp
K19	36	Kadın	Evli	DKAB	5	YL	İnstagram,Twitter,Youtube,Whatsapp, Facebook

Tablo 1'de çalışma grubunun; 12 kadın, 7 erkek; 10 bekâr 9 evli; 10 DKAB, 8 İlahiyat ve 1 İslami İlimler Fakültesi mezunu; 12 lisans mezunu, 6 yüksek lisans mezunu ve 1 doktora öğrencisi olmak üzere toplam 19 katılımcıdan oluştuğu görülmektedir. Mesleki kıdemlerin 2 ve 12 yıl arasında, yaşlarının ise 16-36 arasında değiştiği görülmektedir. Katılımcıların tamamının Instagram, Youtube ve Whatsapp

[46] Yıldırım - Şimşek, "*Sosyal Bilimlerde",* 119-122.

uygulamasını aktif kullandığı; 14 kişinin Twitter (X); 8'inin Facebook; 5'inin ise Telegram'ı aktif olarak kullandığı görülmektedir. Katılımcıların gerçek isimlerinin korunması amacıyla K1, K2, şeklinde kodlar verilmiştir.

3. Bulgular

Katılımcılara yöneltilen sorulardan hareketle bulgular sekiz ana temaya ayrılmıştır. Kategori ve kodların oluşturulmasında katılımcılardan gelen yanıtlar esas alınmıştır. Temalara ait kategori ve kodlar tablolar halinde sunulduktan sonra ilgili kod veya temayı yansıttığı düşünülen yanıtların bazılarından yapılan alıntılarla desteklenmiştir. Tema ve kategoriler aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2: Tema ve Kategoriler

Tema	Kategori
1.Kişisel veriler	Bireysel alan Yakın çevre Sosyal alan
2.Mahrem olan bilgi veya durumlar	Bireysel alan Ailesel alan Sosyal alan
3.Mahremiyet nedir?	Tanım
4.Mahremiyeti ihlal eden paylaşımlar	Bireysel alan Evlilik ve aile alanı Sosyal alan
5. Mahremiyet algısının değişimi	Örnek
6.Mahremiyet algısının değişme nedeni	Algılanan değerlerin değişimi Görünür olma arzusu Sosyal medya araçlarının kullanım şekli Popülerlik
7.Sosyal medyada olması beklenen ölçüt	Bireysel ölçütler Sosyal Ölçütler
8.Sosyal medya ve mahremiyet eğitimi	Ders İçerik Önemli görülen hususlar

3.1. Kişisel Veriler

Katılımcıların neleri kişisel veri olarak değerlendirdiğini belirlemek amacıyla sorulan "Kişisel veriler olarak neleri sayabilirsiniz?" sorusuna verilen yanıtlar üç kategoride toplanmıştır.

Tablo 3: Bireysel Alan

Kimlik bilgileri K1,K2, K3,K5, K6, K10, K11, K12, K13, K14, K15,K16, K18, K19
Adres bilgileri K1, K3, K5, K6, K7, K9, K10, K11, K13, K14,K15,K 16, K17, K18, K19
İletişim bilgileri K1,K2, K4, K9, K10, K11, K12,K13,K14, K16, K17, K18, K19
Banka hesap bilgileri K1, K14, K15, K16
Kişisel şifreler K1, K9, K14, K15, K16
Telefon ve bilgisayardaki veriler K1, K4,K6, K15, K17, K18
Özel durumlar K6, K9, K14, K16

Katılımcıların tamamına yakını kimlik bilgileri, adres bilgileri ve iletişim bilgilerini kişisel veri olarak değerlendirmektedir. Banka hesap bilgileri, kişisel şifreler, telefon ve bilgisayar içerisindeki veriler ve kişilerin özel durumunu kişisel veri olarak değerlendiren katılımcılar da önemli bir çoğunluktadır.

Tablo 4: Yakın Çevre

Fotoğraf ve videolar K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8 K9, K10, K11,K12, K13, K14, K15, K19
Aileye ait bilgiler K1, K4, K7, K9, K10, K13, K14, K16, K18
Özel ilişkisi, medeni durumu, çocuk sahibi olup olmadığı K7, K9, K12, K14

Katılımcıların tamamına yakını fotoğraf ve videoları kişisel veri olarak değerlendirmektedir. Aile bireylerine ait bilgileri ve özel hayat, medeni durum ve çocuk sahibi olup olmama durumu da kişisel veri olarak değerlendirmiştir.

Tablo 5: Sosyal Alan

Kişisel görüşler K9, K11,
Kişisel yazı ve yazışmalar K1, K4, K9, K18
Din/mezhep/sendika/dernek K7, K11, K15, K16

Bazı katılımcıların din, mezhep, ideolojik görüş, siyasi yaklaşım, dünya görüşü, kişisel düşünce ve yazılar gibi unsurları kişisel veri olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Kişisel veri olarak değerlendirilen konuların oldukça geniş bir yelpazede olduğu görülmektedir. Kimlik, adres ve iletişim bilgilerinin yanı sıra fotoğraf ve videoların verilere ulaşım ve güvenlik açısından endişelerin dile getirilmesi dikkat çekicidir. Örneğin K5 adlı katılımcının "*özel fotoğraf ve videoların kötü niyetli kimselerin eline geçmesi çok tehlikeli*." ve K13 adlı katılımcının "*ben çocuklarımın fotoğraflarını paylaşmaktan korkarım."* şeklindeki yanıtları bu endişeyi göstermektedir.

3.2. Mahrem Olan Bilgi veya Durumlar

Katılımcıların neleri mahrem olarak değerlendirdiğini belirlemek amacıyla "Size göre hangi bilgi veya durumlar mahrem alana dâhil edilebilir?" sorusuna verilen yanıtlara göre oluşturulan kodlar üç kategoride toplanmıştır.

Tablo 6: Bireysel Alan

Özel hayatla ilgili her şey K4, K13, K15, K16, K17
Gizli kalmasını istenen her şey K1, K6, K9, K13, K15,K16, K17, K19
Kişisel verilerin hepsi K6, K7, K10
Kişisel fotoğraf ve videolar K2, K5, K12, K14, K18, K19

Katılımcılar özel hayatla ilgili tüm bilgi veya durumları, kişinin gizli kalmasını istediği her şeyi mahrem olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların bu yanıtlarda bir ayrıma gitmediği, mahrem olarak gördüğü şeylerle ilgili örnek vermeden genel konuştuğu görülmüştür. K19 adlı katılımcı bu temaya yönelik görüşünü *"...gizli kalmasını istiyorsam mahremdir, istemiyorsam değildir."* şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 7: Ailesel Alan

Aile ile ilgili K2, K3, K4, K5, K11, K18, K19
Ev ile ilgili K5, K11, K14, K18
Özel hayat ile ilgili K2, K11, K12, K18

Katılımcılar aile ile ilgili olarak "birlikte geçirilen vakit, aile içi konuşmalar, tartışmalar, aileye ait durumlar" gibi konuları; ev ile ilgili olarak "ev hali, ev ortamı, evde yaşananlar, yatak odası, banyo gibi evin özel bölümleri, sofra, yenilen içilen şeyler" gibi konuları; özel hayat ve evlilik ile ilgili olarak ise " özel günler, samimi pozlar, hediyeleşme, iltifatlar, balayı, özel zamanlar" mahrem olarak değerlendirmiştir. Özellikle aile, evlilik ve özel ilişkilere daha çok vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 8: Sosyal Alan Kategorisine Ait Kodlar

Başkasının hayatına etki eden şeyler K1, K7, K15, K16
Kişisel duygu, düşünce, siyasi görüş K7, K11, K14, K15

Katılımcıların bir kısmı başkalarının hayatına etki eden paylaşımların mahrem olduğunu düşünmektedir. Bu açıdan *din, kültür, değer ve fikirlere zararı olan şeyler, başkasının mahrem alanına zarar veren, eksiklik, kıskançlık gibi hisler uyandıracak şeyler"* gibi konuların mahrem olduğunu ifade etmişlerdir. Siyasi görüş, din anlayışı, dini yaşayış tarzı, mezhep, ideolojik görüş gibi kişisel görüşlerin de mahrem alana dâhil edilmesi gerektiğini düşünülmektedir.

Mahremiyeti kişinin kendisinde kalması gereken şey olarak düşündüğü görülen K7 adlı katılımcı mahrem olan şeyler konusunda şu yanıtı vermiştir:

> *"Bir şey bir başkasının dinine, değerine, kültürüne, görüşüne etkisi ve zararı oluyorsa o mahremdir."*(K7)

Katılımcılardan bazıları bir şeyin mahrem olup olmamasının bağlamsal olarak değişebileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

> "*Mahrem olup olmadığı kullanım alanına göre değişebilir."*(K1)
>
> *"Mahrem olup olmaması duruma göre değişir. Kişi kendisi duruma göre karar vermeli."*(K7)
>
> *"Kişinin paylaşmak isteyip istememesi önemli. Paylaşmakta sakınca görmüyorsa zaten mahremi değildir."* (K13)
>
> *"Yaşanan tecrübeler veya kişinin hassasiyet durumuna bağlı."*(K16)

K17 kodlu katılımcı mahrem olan şeyin kişisel verilerden veya özel hayattan farklı, ifade etmekte zorlandığı bir şey olduğunu belirtmiştir:

> *"Çok daha özel bir şey. Tam ifade edemiyorum ama çok daha gizli bir şey."*(K17)

Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında mahrem olan ile olmayan arasında net bir ayrım yapılamadığı, mahrem olan şeyler konusunda çok çeşitli hususlara değinildiği görülmektedir. Ortak görüşlerin büyük oranda evlilik ve aile yaşantısına dair olduğu söylenebilir.

3.3. Mahremiyetin Tanımı

Katılımcılara mahremiyet kavramının kendilerinde nasıl bir çağrışım yaptığını belirlemek amacıyla "Mahremiyet kavramı sizde nasıl bir çağrışım yapmaktadır?" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 9: Mahremiyetin Tanımı

Kişinin kontrolü K1, K9, K7, K14, K18
Özel yaşam K2, K6, K10, K11, K16, K17, K18
Kişisel sınır K3, K4, K12, K19
İslam dini K5, K133
Duygu K15, K18

Yanıtlarda kişinin kontrolü, özel yaşam, kişisel sınırlar gibi kavramların öne çıktığı görülmektedir. Bazı katılımcılar mahremiyeti bir duygu olarak ele almakta bazıları ise İslam dini bağlamında tanımlamaktadır.

Kişinin kontrolünü öne çıkaran yanıtlar şu şekildedir:

> **"***Kişinin izin verdiği ve vermediği şeyler arasındaki ayrım."*(K1) **"***Kişinin kendi hayatıyla ilgili olarak gizli tuttuğu, paylaşmak istemediği her şey."*(K9) **"***Kişinin kendisinde kalması dışarıya açmaması gereken şeyler*."(K7) *"Kişinin kendi kontrolünün olduğu sınırlı alan."*(K18)

Özel yaşamı öne çıkaran yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

> **"***Özel yaşamla ilgili olan şeyler."*(K2) *"Özel alan, kişinin özel hayatında başkalarıyla paylaşmak istemediği tüm duygu ve düşünceler."*(K6) *"Özel hayat, çok özel durumlar."*(K16)*"İnsanın kimseyle paylaşamayacağı çok özel şeyler."* (K17)

Tanımlarda kişisel sınıra vurgu yapan yanıtlar şu şekildedir:

> **"***İnsanın kendi sınırları, hudutları*."(K3) **"***Kişinin kendi sınırlarını çizdiği yerdir."*(K4) **"***Kişinin özel sınırları, kendine ait bir dünyası."*(K12) *"Kişinin yaşadığı toplumdaki sınırları."*(K19)

İki katılımcı mahremiyeti, İslam dini bağlamında tanımlamıştır:

> *"Haram olan durumlar, İslami anlamda da evlenilmesi yasak olmayan kişiler. İslam'ın belirlediği kurallar, çizdiği sınırlar, görünmesi yasak olan, bilinmesi haram kılınmış olan şeyler, dinen paylaşmamam gereken."*(K13) "*İslam'da haram kılınan durumlar."*(K5)

İki katılımcı mahremiyet kavramını bir duygu olarak ele almıştır:

"Utanma duygusunun varlığı, utanma ve çekinme duygusu."(K15) *"Dokunulmasını, bilinmesini, görülmesini istememe, bunlardan kaçınma duygusudur."*(K18)

Yanıtlara bakıldığında mahremiyetin tanımında daha çok bireysel hususların öne çıktığı, nesnel faktörlerden yalnızca İslam dinin ilkelerine değinildiği görülmektedir. Bu durum mahremiyet algısının büyük ölçüde bireysel çerçevede şekillendiği şeklinde yorumlanabilir.

3.4. Mahremiyeti İhlal Eden Paylaşımlar

Mahremiyeti ihlal eden sosyal medya paylaşımlarının neler olduğunun belirlenmesi amacıyla "Mahremiyeti ihlal eden paylaşımlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu temadaki kodlar üç kategoriye ayrılmıştır.

Tablo 10: Bireysel Alan

Doğum ve hamilelik K1, K7, K9, K15, K18
Bebek ve çocuklar K1, K5, K11, K12, K14, K16
Uygunsuz fotoğraf ve videolar K2, K3, K7, K8, K9, K12,K15,K16, K19
Gerçek hayatta başkasına göstermeye çekinilen her şey K1, K18
Vücudun mahrem bölümleri K1, K4, K6, K14

Katılımcılara göre doğum ve hamilelik paylaşımları, bebek ve çocukların, uygunsuz fotoğraf ve videoların, gerçek hayatta başkalarına göstermeye çekinilen şeylerin ve vücudun mahrem bölümlerinin paylaşılması mahremiyeti olumsuz etkilemektedir.

*"Çocuklarla ilgili paylaşımlar. Sünnet fotoğrafı, doğum günü partileri, evlenme teklifi fotoğrafları, balayı çekimleri, yatak odasını ifşa eden, özel hayata dair her şey."(*K14)

"*Bedenin mahrem olan kısımlarını içeren paylaşımlar. Makyaj videoları, güzellik videoları, vücut geliştirme videoları, bunların hepsi mahrem."*(K6)

Tablo 11: Evlilik ve Aile ile İlgili Alan

Düğün ve evlilik K11, K13, K14, K15, K18
Evin mahrem bölümleri K5, K8, K9,K10, K14, K15, K18

Katılımcılara göre "*balayı çekimi, evlenme teklifi, düğün, aşk ve iltifat sözcükleri, özel ilişkiler, karı-koca ilişkileri"* gibi düğün ve evlilik ile ilgili ve *"yatak odası, tuvalet banyo vb. bölümlerini içeren"* eve ait paylaşımlar kişilerin mahremiyet alanını olumsuz etkilemektedir.

Tablo 12: Sosyal Alan

Yenilen-içilen şeyler K5, K6
Özel durumlar K11, K14, K18
Argo sözcükler K8
Başkasına ait fotoğraflar K6
Dikkat çekme amaçlı yapılan absürt paylaşımlar K2

Katılımcılar sosyal alan kategorisinde yenilip içilen şeyler, hastalık, ekonomik durum gibi bazı özel durumlar, argo sözcükler ve başkasına ait fotoğrafların paylaşılmasının mahremiyeti ihlal ettiğini düşünmektedir.

Katılımcılar yanıtlarında mahremiyeti ihlal eden bireysel paylaşımlar ile aile ve evlilik konulu paylaşımlara daha çok yer verdiği, uygunsuz fotoğraf ve videoların da mahremiyeti ihlal ettiğini düşündükleri görülmektedir. Katılımcılara göre mahremiyeti ihlal eden paylaşım yelpazesinin bu kadar geniş olması, sosyal medyada yapılan paylaşımların çok büyük bir kısmının mahremiyeti ihlal ettiği anlamına gelmektedir.

Bazı katılımcıların mahremiyeti daha çok kadınlar üzerinden anlamlandırdığı görülmektedir. Örneğin K7 adlı katılımcının "*Hep böyle duruma kadınlar açısından bakıyorum."* ve K13 adlı katılımcının "*Kadınların dikkat etmesi gereken birçok nokta vardır tesettür konusunda. Bu da mahremiyetle ilgili*." ifadeleri mahremiyeti kadınlar üzerinden anlamlandırıldığını göstermektedir. Erkek katılımcıların da mahremiyet algısının kadınlara yönelik olarak oluştuğu söylenebilir:

"Kendi fotoğrafımı paylaşırım, ama ailemle ilgili özellikle eşimle ilgili bir paylaşım yapmam. Yapılmasına da karşıyım."(K2)

"Aslında biz sadece kadın boyutundan bakıyoruz, mesela babam kendi fotoğrafını paylaşır annemin fotoğrafını asla paylaşmaz. Çünkü kendi için haram değildir ama anneme haramdır. "(K5)

"Sosyal medyada hiçbir zaman eşimin ve çocuğumun yüzü açık şekilde fotoğrafını paylaşmadım, paylaşmam, kendi fotoğrafım için çok sakınca olduğunu düşünmüyorum ama eşimin fotoğrafına dikkat ederim."(K19)

Bu durum ataerkil toplum geleneğinin yansıması olarak kültürün mahremiyet algısını şekillendiren önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

3.5. Mahremiyet Algısının Değişimi

19 katılımcıdan 18'i mahremiyet algısının değişime uğradığını belirtmiş, bu düşüncelerini yemek kültürünün değişmesi, yapılan yardımların gösterilmesi, özel durumların rahatlıkla paylaşılması; komşuluk ilişkileri, hamilelik, evlenme, boşanma, kutlamalar gibi özel yaşama dair paylaşımların özel olmaktan çıkması gibi örneklerle gerekçelendirmiştir. Bu örneklerden bazıları aşağıdaki şekildedir:

"Komşuya götürürken görenin canı ister diye yemeklerin üstü kapatılırken gösterişli sunumlarla hazırlanan sofraların paylaşılması."(K1)

"Hamilelik testleri, ultrason görüntüleri, cinsiyet partileri günlük hayatı vazgeçilmezi oldu."(K7)

"Eskiden hayatın önemli adımlarına dair bilgiler yalnızca yakın çevreyle paylaşılırdı, günümüzde sosyal medya yoluyla tanımadığı insanlara duyuruluyor."(K8)

"Evlilik cüzdanı yakma akımı."(K9)

"Kişilerin özel hayatına dair bilgiler anlatılmadığı sürece bilinmezdi, şimdi her şey detaylarıyla herkes tarafından görülüyor."(K13)

"Aile arasında yapılan doğum günü gibi kutlamalar organizasyonlara dönüştü, özel olmaktan çıktı"(K18)

K17 adlı katılımcı günümüzde mahremiyet algısının değişime uğrayıp uğramadığını bilemeyeceğini, bunun için eski durumları da bilmemiz gerektiğini belirterek diğer katılımcılardan ayrılmıştır. Bu soruya yönelik ifadeleri şu şekildedir:

"Bu soruya cevap verebilmek için eski yaşantılara da hâkim olmak gerekir. Bilemeyiz."(K17)

3.6. Mahremiyet Algısının Değişmesinin Nedeni

"Sizce günümüzde mahremiyet algısının değişime uğramasının nedenleri neler olabilir?" sorusuna verilen yanıtlardan oluşturulan kodlar dört kategoride incelemiştir.

Tablo 13: Algılanan Değerlerin Değişimi

Kültür erozyonu K7
Utanmak, ayıp gibi kelimelerin unutulması K1, K16
Yüz yüze etkileşim olmadığı için rahat davranılması K3, K5, K7, K18
Gerçek hayattaki hassasiyetin sosyal medyaya yansıtılmaması K12
Dini değerlerin geri planda kalması K8
Normalleşme, başkalarından görme K3, K10, K16, K17
Sosyal medyada kendi mahremini paylaşarak var olma K11
Eğlence haline gelmesi, boş vakit doldurma aracına dönüşmesi K11
Bireyselleşme K1

Katılımcıların günümüzde mahremiyet algısının değişme nedeni konusunda çeşitli görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal medyada yüz yüze bir etkileşim olmadığı için daha rahat davranılması ve bu tür paylaşımların normalleştirilmesi şeklinde yanıtlar azımsanamayacak niteliktedir. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

"Bireyselleşme, özgürleşme. Özgürlük olarak görülüyor. Önemli olan benim mutluluğum, ben değerliyim, sadece ben varım."(K1)

"Karşıdaki kişinin yüz yüze gelmemek bu rahatlığı verir."(K5)

"Bizim için normalleşti, sosyal medya da bunu hızlandırıyor."(K10)

Katılımcılar mahremiyet algısının değişmesini değerlerin değişmesi ile bağlantılı olarak ele almışlardır. Bu durum mahremiyetin diğer değerlerden bağımsız düşünülemeyeceğini, toplumdaki değerlerin birbiri ile ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 14: Görünür Olma Arzusu

Görülmeyince anlamı olmuyor düşüncesi K15, K16
Olduğundan farklı görünme isteği/beğenilme arzusu K8, K16
Bunların özgürlük gibi anlaşılması K6
Kıyaslama, gösteriş K11, K16

Katılımcılar mahremiyet algısının günümüzde değişime uğramasının gözetleme, görünür olma, olduğundan farklı görünmek isteme, beğeni alma ve gösteriş yapma gibi sebeplerden kaynaklandığını düşünmektedir. Dikkat çeken yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

"Görünür olma, daha çok beğeni alma, bu algının değişmesinin altındaki en büyük etken."(K15)

*"Gösterme yarışı var, en güzel evliliği gösterme, hediyeleri gösterme, pahalı kıyafetler, marka gözlükler, ayakkabılar... Sanki görünmeyince anlamı olmuyor gibi. Bir de buna ortam oluşturan sosyal medya var. Bu gösterme merakını tetikliyor."(*K16)

Yanıtlardan hareketle, günümüzde oluşan gösteriş toplumu ve ifşa kültürünün mahremiyet algısını değiştirdiği ve ortaya çıkan bu anlayışın sosyal medyada oluşan paylaşım kültürünün bir sonucu olduğu görülmektedir. Bu durumda gösteriş toplumu ve sosyal medya olarak birbirini besleyen iki değişkenin varlığı söz konusudur.

Tablo 15: Sosyal Medya Araçlarının Kullanım Şekli

Sosyal medya kullanımının yaygınlaşması K2, K8, K9, K13, K16
İhtiyaç olarak görülmesi K8
Günlük gibi kullanılması K4
Amaç dışı kullanım K15
Bilinçsiz kullanımı K6, K8, K9
İnternet kullanım alışkanlığı K18
İnternetin ulaşılabilir olması K8, K10

Mahremiyet algısının günümüzde değişime uğramasının nedenini bazı katılımcılar sosyal medya araçlarının kullanım şekli ile ilişkili olarak ele almakta; sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, amacının dışında ve bilinçsizce kullanımının mahremiyet algısını değiştirdiğini düşünmektedir. Yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

"Sosyal medyayla beraber yeni meslek alanları ortaya çıktı, Youtuber veya instagram fenomenleri. Mahremiyet algısını bunlar değiştirdi."(K5)

"*Sadece sosyal medyada paylaşım yapmak adına türlü organizasyonlar türemiş. Bunlar sosyal medyada paylaşılarak yaygınlaşmış, birer ihtiyaç olarak görülmeye başlamıştır*." (K8)

"*İnternet kullanım alışkanlığı bunu etkiledi. Sosyal medya araçları yaygın ve bilinçsiz kullanılıyor."*(K9)

Sosyal medya araçlarına yönelik oluşan kullanım alışkanlığı mahremiyet algısının değişme nedenlerinden biri olarak görülmektedir. Bu açıdan değerler eğitimi bağlamında sosyal medya okuryazarlığının önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 16: Popülerlik Kaygısı

Ticari kaygı K4, K7
Fenomenlerin teşviki K5, K11
Akım haline gelmesi K5, K8
Popüler olma, fazla tıklanma, izlenme rekoru K7, K15
Modern yaşama uyum sağlama K5, K8, K18
Dizi/filmlerin etkisi K8

Mahremiyet algısını değişimine neden olan faktörler olarak katılımcılar popüler olma, ticari kaygı, bunları akım haline gelmesi, modern yaşama uyum ile dizi ve filmlerin olumsuz etkilerinin mahremiyet algısını olumsuz etkileyerek değişime uğrattığını düşünmektedir.

"Bir akım çıkıyor, herkes bu akımı yapmaya çalışıyor. Sürü psikolojisi ya da ortama uyum sağlama diyebiliriz." (K5)

"*Bu tür paylaşımlardan kazanç sağlanıyor artık, meslek haline geldi."* (K4)

"*Dizi ve filmler de sosyal medya kadar etkili."* (K8)

Mahremiyet algısının değişmesine neden olan faktörlere ilişkin yanıtlar farklı kategorilerde incelenmiş olsa bile birçoğunun iletişim teknolojileri ve sosyal medya ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Görünür olma arzusu, ticari kaygı, fenomenlerin teşviki ya da yüz yüze etkileşimin olmaması gibi nedenler sosyal medya ile ilgilidir. Ayrıca mahremiyet algısının değişiminin çağın getirdiği değişimlerle ilişkili olarak değerlendirildiğini görülmektedir. Bu durum mahremiyet algısının yaşanan toplumsal değişimlerden bağımsız ele alınamayacağını göstermektedir.

3.7. Sosyal Medya Paylaşımlarında Olması Beklenen Ölçüt

Sosyal medya paylaşımlarında ölçüt olmalı mıdır? sorusuna katılımcıların tamamı olması gerektiği yönünde cevap vermiştir. Ölçütün ne olması gerektiğine dair yanıtlardan oluşturulan kodlar iki kategoride toplanmıştır.

Tablo 17: Bireysel Ölçütler

Kişinin kendisi K1, K7, K12, K16
Güvenlik K8
Gerçek hayat K18
Kişilerden izin almak K5, K16
Zorunlu olup olmaması K7, K16

Katılımcılar sosyal medya paylaşımlarında bazı bireysel ölçütlerin olması gerektiğini düşünmektedir. Bu yanıtlar kişinin kendisinin bir ölçüt olması gerektiği yönünde yoğunlaşmakta, kendi otokontrolünü sağlaması, kendine yakışanı yapması ve özsaygısını zedelememesi, yalnızca zorunlu olan şeyleri paylaşmasını birer ölçüt olarak kabul edilmektedir. Ayrıca paylaşım ile kimsenin güvenliğinin tehlikeye atılmaması, gerçek hayatta paylaşmaktan çekinilen şeylerin sosyal medyada da paylaşılmaması ve başkasına ait bir fotoğraf veya videonun paylaşılması durumunda o kişiden izin alması da katılımcılar tarafından ölçüt olarak değerlendirilmektedir.

"Dışsal bir denetleme mekanizması değil ölçüt dediğim, kişinin kendi ölçütü olmalı."(K16)

" Kriter gerçek hayat olmalı, gerçek hayatta yapılamayan şeyler orada da yapılmamalı, küfürlü konuşamıyorsam sosyal medyada da küfür içeren paylaşımlar yapmamalıyım."(K18)

Tablo 18: Sosyal/Nesnel Ölçütler

İslam dininin ölçütleri, ilkeleri K2, K3, K9, K11, K17, K18, K19
Toplumun ahlaki normları, değer yargıları K2, K3, K6, K8,K10, K12, K14, K17, K18, K19
Başkaları K1, K5, K11, K15, K16, K18
Toplumun kültürel değerleri, gelenek, örf ve adetleri K6, ,K7, K10, K13, K17 K18 K19
Görenler ne düşünür K1, K16, K4
Sahte isim kullanmama, küfürlü ifade kullanmama gibi kurallar K3

Bireysel ölçütlere kıyasla sosyal ölçütlere katılımcılar tarafından daha fazla yer verildiği görülmektedir. Katılımcılar İslam dininin ilkelerini, toplumun ahlaki norm ve değerini; başkalarını incitmemek, onur kırmamak, kimsenin mahrem alanını etkilememek gibi kuralları ölçüt olarak değerlendirmektedir. Ayrıca yanıtlarda paylaşımları sınırlayan ve kontrol eden dışsal bir mekanizma ihtiyacı dile getirilmiştir.

"*Ölçütüm başkaları. Görecek olan kişiler yanlış anlar mı, üzülür mü diye düşünürüm."*(K1)

"*Dini, ahlaki, insani değerler ölçüt alınmalı. Dini açıdan uygun mu, ahlaki değerlere uygun mu diye kişi kendine sormalı. Benim özel paylaşımım başkası için mahrem olabilir mi, başkası bundan rahatsız olur mu gibi sorular ölçüttür bence*."(K8)

"*Toplumun kendisi bir ölçüttür. Toplumda geçerli olan dini, ahlaki kurallar, toplumun değeri."*(K10)

"Bu ölçütü kişilere bırakmamak lazım. Belli ilkeler, kurallar, sınırlar olacak sosyal medyada. Bunlarla kontrol edilecek paylaşımlar." (K18)

Katılımcıların yanıtlarında sosyal ölçütlere daha çok yer vermesi ve dışsal denetimin öne çıkarılması dikkat çekicidir. Bu durum mahremiyet algısının şekillenmesinde nesnel faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

3.8. Sosyal Medya ve Mahremiyet Eğitimi

Katılımcıların sosyal medya ve mahremiyet eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla "Sosyal medya ve mahremiyete yönelik yapılacak bir eğitim için önemli gördüğünüz hususlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar üç kategoride toplanmıştır.

Tablo 19: Ders Olarak

Seminer şeklinde K7, K16
Tüm derslere entegre şekilde K7, K11, K14
Özel bir ders olmalı K6, K8
Derste yeri geldikçe değinilerek K7, K16

Katılımcıların sosyal medya ve mahremiyet eğitimi temasına ait görüşlerinden bir kısmı, okullarda bu konuda bir ders verilmesi durumunda bu dersin ne şekilde yer alması gerektiğine yöneliktir.

"*Bu konuda uzmanların vereceği bir seminer veya ders esnasında konu açıldıkça öğretmenlerin yönlendirmeleri, farkındalık kazandırmaları çok etkili olur."*(K16)

"Bilinç kazandırma etkinlikleri, tüm derslere entegre edilmiş konularla ya da seminerlerle bu yapılabilir. Yeri gelince dersin on dakikasında sohbet havasında, yeri gelince uzmanların vereceği seminerlerle." (K7)

Tablo 20: Dersin İçeriği

Helal haram ayrımının öğretilmesi K15 K18
Medya okuryazarlığı K7 K15 K16
İrade eğitimi K11
Gerçek hayattaki mahremiyet kurallarından taviz verilmemesi K4
Gerçek hayattaki bağlayıcı hususların sosyal medyada da geçerli olduğu fark ettirilmesi K18
Mahremiyetin sınırları konusunda bilinçlendirme K7
İslami değerler K5
İnternetin fayda ve zararları K1 K7
Mahremiyet değerinin önemi K13

Bazı yanıtlar sosyal medya ve mahremiyet eğitiminde içerik olarak nelere dikkat edilmesi gerektiğine yöneliktir. Bu açıdan katılımcılar çeşitli bakış açılarına sahiptir.

"Çocuklara kuralları nasıl öğretiyorsak mahremiyet sınırlarının da bu kadar ciddi olduğunu öğretmek gerekiyor. Sınırı bilecek, nerede durması gerektiğini. Net sınırlar belirlenmeli. Yatak odasına girilmez, özel eşyalara dokunulmaz gibi kuralları." (K4)

"Sosyal medyadan gelebilecek zararlar konusunda bilinçlendirilmeli." (K7)

"Bence bu değerlerin aşınması bilgisizlikten kaynaklanmıyor, bu konuda bir bilgisizlik olduğunu düşünmüyorum. Bunu sağlayacak iradenin kazandırılması önemli." (K11)

*"Sosyal medya okuryazarlığı çıkış noktası olarak kabul edilebilir." (*K16)

"Asıl oluşturulması gereken şey mahremiyet duygusu."(K13)

Katılımcılar eğitimin içeriği konusunda çok çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerden sosyal medya okur-yazarlığı ve mahremiyet eğitimi ayrı ayrı konu veya dersler halinde okul programlarında yer almasına rağmen sosyal medyadaki mahremiyete de önem verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 21: Önemli Görülen Hususlar

Erken yaş K4 K13 K8
Yetişkin örnekliği K3 K8
Aile eğitimi K7 K16
Öğretmen eğitimi K2
Uygun çevrenin oluşturulması K3
Olumsuz örneklerin bertaraf edilmesi K1 K3

Katılımcılar yanıtlarında mahremiyet eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususları vurgulamış, mahremiyetin erken yaşta ve ailede kazandırılmasının önemi, çevredeki olumsuz örneklerin etkisi ve öğretmenlerin konuyla ilgili eğitimine değinmişlerdir.

"Öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde bu konuya önem verilmesi gerekir. " (K2)

"Öncelikle kötü çevreden arındırılmalı, uzaklaştırılmalı çocuk. Sonra mahremiyet yaşayarak, anlatarak, örnek gösterilerek kazandırılır."(K3)

"Kötü örnek çok fazla. Önce bu olumsuz örneklerin uzaklaştırılması lazım."(K1)

"Mahremiyet eğitimi öncelikle ailede verilmeli."(K7)

Sosyal medya ve mahremiyet eğitimine ilişkin görüşlerin çeşitlilik arz ettiği ve her bir katılımcının konunun farklı bir boyutunu öne çıkardığı görülmektedir. Dile getirilen hususların genel eğitimin ilkeleri niteliğinde, yalnızca mahremiyet için değil kazandırılmak istenen tüm davranışlar için geçerli ilkeler olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

DKAB öğretmenlerinin mahremiyete ilişkin görüşlerinin sosyal medya paylaşımları bağlamında derinlemesine incelenmesi amacıyla yapılan araştırmada 19 DKAB öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorulardan kişisel veriler, mahrem olduğu düşünülen konular, mahremiyetin tanımı, mahremiyeti ihlal eden paylaşımlar, mahremiyet algısının değişimi, değişme nedeni, sosyal medya paylaşımlarında bulunması beklenen ölçüt, sosyal medya ve mahremiyet eğitimi temaları oluşturulmuştur. Yanıtlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin mahremiyet algılarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Katılımcılar kimlik bilgileri, adres, iletişim, banka hesap bilgileri, şifreler, telefon ve bilgisayarda bulunan veriler, fotoğraf ve videolar, aileye ait bilgiler, özel durumlar, kişisel görüş, yazı ve yazışmaları kişisel veri olarak değerlendirmişlerdir. Mahrem olarak görülen konular çok geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Katılımcılar kişinin gizli kalmasını istediği her şeyi, kişisel verilerin hepsini herhangi bir ayrıma gitmeksizin mahrem olarak kabul etmektedir. Aile, ev ve evlilik ile ilgili konular; fotoğraf ve videolar, başkasının hayatına etki eden şeyler, duygu ve düşünceler ile siyasi görüşler katılımcılar tarafından mahrem olarak değerlendirilmiştir. Bulgular literatürdeki bazı çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Budak (2018) bedenin bölgeleri ve evlerin içi, [47] Akar ve Akar (2021) telefon numarası, gelir durumu ve özel hayat ile ilgili meseleler, [48] Çelikoğlu (2007) bedenin bazı bölümleri, ev yaşantısı, ailevi konular, kişiler arası ilişkiler, kadın-erkek ilişkileri, dini ve siyasi görüşler, cinsellik ve cinsel tercihlerin mahremiyet kapsamında değerlendirildiğini, ev ve aile hayatı ile beden görünürlüğü, mahrem alanın başta gelen unsurları olarak görüldüğünü ortaya koymuştur.[49] İder (2021) mahremiyet eğitiminin daha çok beden mahremiyeti ve kadın-erkek ilişkisi üzerine sunulduğunu ortaya koymuştur.[50] Toplumun mahremiyet atfettiği bu konuların kişilerin mahremiyet anlayışını da şekillendirdiği, dolayısıyla mahremiyet algısında kültürel kodların etkili olduğu görülmektedir.

Mahremiyetin genellikle kadınlar üzerinden anlamlandırıldığı, katılımcılardan bazılarının mahrem olanın daha çok kadınlara yönelik paylaşımlar olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Çelikoğlu'nun

[47] Budak, "Sosyal Medya", 147-168.
[48] Akar - Akar, "Sosyal medyada",285-297.
[49] Nalan Çelikoğlu, *Türkiye'de Üniversite Gençliğinde Mahremiyetin Dönüşümü, İstanbul: Marmara Üniversitesi,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
[50] İder, "*Mahremiyet Eğitimine İlişkin Sorunlar"*

(2007)[51]çalışmasındaki katılımcılar tarafından genel olarak erkeklere oranla kadınların mahrem olarak görüldüğü sonucuyla örtüşmektedir. Bu durumda toplumda hâkim olan ataerkil kültürün anlayış ve gelenekleriyle şekillenen bir mahremiyet algısının söz konusu olduğu söylenebilir.

Mahremiyetin tanımında kişinin kontrolü, özel yaşam ve kişisel sınır öne çıkarılmış veya mahremiyet İslam dini çerçevesinde veya bir duygu olarak ele alınmıştır. Mahremiyetin rölatif boyutunun daha çok öne çıkarılması değer algılarının öznelleştiğini, değerlerin kişiye göre değişerek akışkan hale geldiğini göstermektedir. Sosyal boyutun görece geri planda kalması, eğitimin işlevlerinden olan sosyalleştirme görevini burada daha çok önemli kılmaktadır.

Mahremiyeti ihlal eden paylaşımlardan doğum ve hamilelik, bebek ve çocuklar, uygunsuz fotoğraf ve videolar, gerçek hayatta başkasına göstermeye çekinilen her şey, vücudun mahrem bölümleri, düğün ve evlilik, evin mahrem bölümleri, yenilen-içilen şeyler, özel durumlar öne çıkmıştır. Aslanoğlu'na (2016)[52] göre eve dair ve evlilik ile ilgili paylaşımlar mahremiyet ihlali olarak görülmektedir. Kalaman'a (2017)[53] göre sosyal medya paylaşımları yoluyla mahremiyet ihlal edilmekte ancak bunun tam anlamıyla farkında olunmamaktadır. Kullanıcıların sosyal medyada mahremiyetlerini ifşa etme düzeyleri yüksek, farkında olma düzeyleri düşüktür. Baritci'ye (2023)[54] göre kullanıcılar Instagram uygulaması kullanırken mahremiyet kaygısı duymalarına rağmen günlük hayatlarının önemli bir bölümünü bu tür platformlarda geçirmektedir. Birçok paylaşımın mahremiyet ihlali olarak görülmesine rağmen sosyal medyada en çok bu tür paylaşımların yer alması düşündürücüdür. Bu durum din eğitimi açısından bilgi-eylem bütünlüğü açısından dikkate değer bir husustur.

Mahremiyet algısının değişme nedeni olarak katılımcılar tarafından; kültür erozyonu, utanmanın ve ayıbın unutulması, yüz yüze etkileşim olmaması, dini hassasiyetin sosyal medyaya yansıtılmaması, normalleşme, başkalarından görme, sosyal medyada mahremi paylaşarak var olma, modern yaşama uyum sağlama, eğlence haline gelmesi, boş vakit doldurma aracına dönüşmesi; görünür olma veya olduğundan farklı görünme isteği, özgürlük anlayışı, kıyaslama, popüler olma, izlenme, beğeni alma; sosyal medya araçlarının kullanım şekli, yaygınlaşması, bir ihtiyaç olarak görülmesi, ulaşılabilir olması, günlük gibi kullanılması, amacı dışında, bilinçsiz kullanımı, ticari kaygı, fenomenlerin teşviki ve akım haline gelmesi olarak çok çeşitli nedenler sıralanmıştır. Bunlar arasında ticari kaygı, normalleşme ve görünür olma arzusu öne çıkmaktadır. Erişir ve Erişir (2018)[55] paylaşımların takipçi sayısını artırmak ve ticari kaygılar uğruna yapıldığını, fenomenlerin bunu daha çok yaptığını ifade etmektedir. Sekmen (2019)[56] de çocuk mahremiyetinin ticari amaçlarla ihlal edildiğini ifade etmektedir. Çetin (2015)[57] paylaşımların yaygınlaşmasıyla bazı davranışların normalleştiğini; Toprak ve diğerleri (2009)[58] artık bireylerin gözetlenmekten haz duyma, göz önünde bulunma isteği ile görünürlüklerini ve erişilebilirliklerini artırma olanağı sağlayan teknolojilere yöneldiklerini, bir teşhir toplumunun oluştuğunu düşünmektedir. Çelikoğlu (2007)[59] ise ahlaki anlayışın değişmesi, kendini kanıtlama ihtiyacı, kendinden bahsedilmesini isteme, görünürlük kazanarak bir yer edinme, özgürlük düşüncesi ve modernliğin getirdiği bazı anlayışların mahremiyet algısını değiştiren nedenler olarak saymaktadır. Genel olarak post-modern iklimin getirdiği yaşam şeklinin mahremiyet algısını değiştirdiği söylenebilir. Tüm değerler gibi mahremiyet de toplumsal gelişmelerinden etkilenmekte, bireylerin günlük yaşamlarında daha az yer almaya başlamaktadır.

Katılımcılar sosyal medya paylaşımlarında bireysel ve sosyal birtakım ölçütlerin olması gerektiğini; kişinin kendisine yakışanı yapmasını, kendi otokontrolünü sağlamasını, özsaygısını zedelemeyecek şekilde

[51] Çelikoğlu, "Türkiye'de Üniversite Gençliği"
[52] Hafsa N. Aslanoğlu. "Muhafazakâr Genç Kuşağın Instagram Profilleri: Mahremiyet, Moda ve Ahlakilik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme" *İlemblog,* 7 (2016), 1-18.
[53] Sefer Kalaman, "Yeni medya ve mahremiyetin dönüşümü: Facebook Türkiye örneği" *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* 14 (2017), 1-31.
[54] Fatih Baritci, "Üniversite Öğrencilerinin Instagram'da Mahremiyet Algıları Üzerine Bir Saha Araştırması", *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder*), 11/1 (2023), 280-304.
[55] Merve R. Erişir – Deniz Erişir, "Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde "Sharenting"(Paylaşanababalık) Örneği", *Yeni Medya Hakemli Akademik E-Dergi*, 4 (2016), 51-62.
[56] Muhsine Sekmen, "Çocuk Youtuber"larda Sorunlu Bir Alan: Tüketim ile Mahremiyetin Yitimi*", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/4 (2019), 3567-3581.
[57] Ebru Çetin, "Sosyal Paylaşım Ağlarında Fotoğraf, Yer/Mekân Bildirim Paylaşımları ve Mahremiyet: Facebook Örneği*" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/41 (2015), 779–788.
[58] Ali Toprak, vd. *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım*, (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009), 152.
[59] Çelikoğlu, "Türkiye'de Üniversite Gençliği"

paylaşım yapılması gibi bireysel ölçütlerin yanı sıra gerçek hayatta yapılamayacak şeylerin sosyal medyada da paylaşılmaması, kişilerden izin alması ve yapılan paylaşımın zorunlu olup olmaması ölçüt olarak kabul edileceğini düşünmektedirler. Sosyal ölçütler olarak İslam dininin ilkeleri, toplumun ahlaki norm ve değerleri, başkalarını incitmemek, onurunu kırmamak, onların mahrem alanını etkilememek, gelenek, örf ve adetlerine uymak, sahte isim ve küfürlü ifade kullanmama gibi kurallar yer almaktadır. Katılımcılar sosyal ölçütlere bireysel ölçütlerden daha fazla yer vermiştir. Bu durum mahremiyet algısının dışsal bir mekanizmayla oluştuğu şeklinde yorumlanabilir. Literatürde mahremiyetin kaynağına ilişkin içsel ve dışsal nedenler yer almaktadır. Mahremiyet konusunda davranışları sınırlayıcı dışsal sebepler olarak din ve toplum öne çıkmaktadır.[60] Mahremiyetin tanımlamada daha rölatif özellikleri öne çıkarılması ancak ölçüt olarak sosyal/nesnel ölçütlere ağırlık vermesi dikkat çekicidir. Bu durum çelişkili görünmektedir. Kişisel kontrol ve bilinç önemli görülse de dışsal kontrol mekanizmalarının toplumdaki konumunu korumaya devam ettiği söylenebilir.

Katılımcılar sosyal medya ve mahremiyet eğitimi konusunda okullarda seminer şeklinde olması, tüm derslere entegre edilmesi, özel bir ders olması veya derste yeri geldikçe değinilmesini önermiştir. Dersin içeriği olarak helal haram ayrımı, medya okuryazarlığı, irade eğitimi, gerçek hayattaki mahremiyet kurallarından taviz verilmemesi, gerçek hayattaki bağlayıcı hususların sosyal medyada da geçerli olduğu fark ettirilmesi, mahremiyetin sınırları konusunda bilinçlendirme, dini değerlerin ön plana çıkarılması gibi noktalara değinmişlerdir. Ayrıca erken yaşta hassasiyet kazandırılması, olumlu yetişkin örnekliği, uygun çevrenin oluşturulması, öğretmenlerin eğitimine önem verilmesi önerilmiştir. Bostancı (2019)[61] anne babaların çocuklarını dijital mahremiyet açısından bilinçlendirmeleri, sosyal medyayı bilmeleri ve bu alandaki mahremiyet ihlallerinin farkında olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Karahisar (2014)[62] çocukların internette tehlike altında olduğunu, bu konuda ebeveynlere büyük sorumluluklar düştüğünü belirtmektedir. Kişiliğin ilk temellerinin ailede atılması, aileyi ahlak ve değerler eğitiminde en etkili kurum haline getirmekte ve mahremiyet eğitiminde asıl sorumluluk aileye düşmektedir.[63] Ebeveynlerin de mahremiyet konusunda bir eğitime ihtiyacı söz konusudur.[64] Bu noktada mahremiyet eğitiminin sosyal medya bağlamında örgün eğitim sistemi içerisinde verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma ile günümüzde oluşan paylaşım kültürünün mahremiyet algısını olumsuz etkilediği ortaya konulmuştur. Mahremiyet açısından kişisel bilinç ve irade önemli olmakla birlikte toplumda hâkim olan anlayışın etkisi daha çok öne çıkmıştır. Ancak bu anlayışın gerçek hayatta toplumda yaşatılmasına rağmen sosyal medyaya yansıtılmadığı, paylaşımlar yapılırken mahremiyete dikkat edilmediği görülmüştür. Bu durumda eğitimin sosyalleştirme işlevi sosyal medyayı da kapsayacak şekilde genişletilmeli, değerlerin eğitiminde sanal ortam ve sanal kimlikler gerçek yaşam ve gerçek kimliklerden ayrı düşünülmemelidir.

Beyanname

1. Finans/Teşvik: Yazarlar, çalışmada herhangi bir finans/teşvik kullanılmadığını beyan etmektedirler.

2. Çıkar Çatışması: Yazarlar, çalışmada herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

3. Etik Beyan: Yazarlar, bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu beyan etmektedirler.

Ayrıca etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için alınan etik kurul onayı (İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Etik Kurulu,26/05/2022, 2022/11-3) mevcuttur.

4. Yazar Katkısı: Çalışmada birinci ve ikinci yazarın katkısı %50'dir. Birinci yazar makalenin; problemin belirlenmesi, çalışmanın tasarlanması, ikinci yazar ise veri toplama süreci ve raporlama aşamasına katkı sağlamıştır.

[60] Saadet İder "Yetişkinlerde Mahremiyet Algısının Kaynağına İlişkin Nitel Bir Araştırma". Marife 19/1 (2019), 119.

[61] Mustafa Bostancı, "Dijital Ebeveynlerin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı", *Online Academic Journal of Information Technology*, 10/38 (2019), 116-126.

[62] Tüba Karahisar. "İnternette Çocukları Bekleyen Riskler ve Medya Okuryazarlığı*", The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4/4 (2014), 82-94.

[63] Mücahit, "Ailede Mahremiyet*"*, 142.

[64] Saadet İder-Mustafa Tavukçuoğlu, "Mahremiyet Eğitiminde Bir İhtiyaç Analizi: Anne/Baba Eğitimi". akif 53/1 (2023), 21-40.

Kaynakça

Acılar, Ali - Mersin, Sevinç. "Üniversite Öğrencilerinin Facebook Kullanımı İle Mahremiyet Kaygısı Arasındaki İlişki". *Electronic Journal of Sciences* 14/54 (2015), 103-114.

Ahmedi, Ekber. Ş. "Mahremiyet, dindarlık ve sosyal medya bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma". *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi* 6/1 (2023), 25-46.

Akar, Hüsamettin- Akar, Fatma, "Sosyal medyada mahremiyet algısı: Üniversite öğrencileri araştırması". *İNİF E-Dergi* 6/1 (2021), 285-297.

Akgül, Mahmut - Hekimoğlu Toprak,Hande, "Sosyal Ağlarda Mahremiyetin Dönüşümü: Instagram Örneği". *Online Academic Journal of Information Technology* 10/38 (2019), 75-114.

Aktaş, Adil. "Toplumsal Mahremiyet Dönüşümü ve WhatsApp Durum Paylaşma Özelliği İlişkisi Üzerine Bir İnceleme". *Eskiyen*i 48 (2023), 185-200.

Albayrak Sezerer, Eda. "Sosyal Medya'da Çocuk Mahremiyeti: Ebeveynlerin Instagram'daki Çocuk Mahremiyetine Bakış Açıları". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/39 (2020), 1211-1226.

Albayrak, H. Şule (Der.) *Tüm Yönleriyle Mahremiyet*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Albayrak, H. Şule. "Mahremiyet ve Düşündürdükleri" *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* Der. H. Şule Albayrak), 8-15 Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Alkan, Feryat. *Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı ve Kişisel Mahremiyetin Sosyal Ağlarda Paylaşımı Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.

Arslan, Ali. "Medyanın Birey Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 1/1 (2006), 1-12.

Aslanoğlu, Hafsa, N. "Muhafazakâr Genç Kuşağın Instagram Profilleri: Mahremiyet Moda ve Ahlakilik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *İlemblog* (2016 Ağustos 7), 1-18.

Ayaydın, Yakup - Ayaydın, Hatice Y. "Sosyal Medyanın Değer Oluşturma Sürecindeki Rolünün Öğrenci Görüşleriyle İncelenmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16/35 (2018), 57-89.

Aydın, Bermal. "Sosyal Medya Mecralarında Mahremiyet Anlayışının Dönüşümü". *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergis*i 3/5 (2014), 131-146.

Aydın, İrem. E. "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları Üzerine Bir Araştırma: Anadolu Üniversitesi Örneği". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36 (2016), 73-386.

Baritci, Fatih. "Üniversite Öğrencilerinin Instagram'da Mahremiyet Algıları Üzerine Bir Saha Araştırması". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 11/1 (2023), 280-304.

Berkup, S. Baysal. *Sosyal ağlarda bireysel mahremiyet paylaşımı: X ve Y kuşakları arasında karşılaştırmalı bir analiz*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

Bostancı, Mustafa. "Dijital Ebeveynlerin Sosyal Medyada Mahremiyet Algısı". *Online Academic Journal of Information Technology* 10/38 (2019), 116-126.

Budak, Hatice. "Sosyal Medya İletişimde Mahremiyetin Serüveni*". İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2018), 147-168.

Bulut, Sefa - Akdaş, Abdullah. "Medyanın Mahremiyete Etkisi". *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* içinde. Der. H. Şule Albayrak. 333-351. Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Creswell John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (3. Baskıdan Çeviri) Edit. Selçuk Beşir Demir, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.

Çakır, Hamza. "Sosyal Medya ve Kaybedilen Mahremiyet". *Mahremiyet Bağlamında Sosyal Medya ve Aile*. 11-19. Ankara: DİB Yayınları, 2. Baskı, 2018.

Çapçıoğlu, İhsan - Akın, Mehmet. "Sosyal Medya ve Yeni Risk Alanları: Mahremiyet Bağlamında Özel Yaşamın Dönüşümü" *VI. Uluslararası Din Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Kitabı* içinde, Edit. İhsan Çapçıoğlu, 7-14. Asos yayınevi Elazığ, 2019.

Çelikoğlu, Nalan. *Türkiye'de Üniversite Gençliğinde Mahremiyetin Dönüşümü. İstanbul: Marmara Üniversitesi,* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Çetin, Ebru. "Sosyal Paylaşım Ağlarında Fotoğraf, Yer/Mekân Bildirim Paylaşımları ve Mahremiyet: Facebook Örneği.*" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/41 (2015), 779–788.

Demirezen, İsmail. "Tüketim Toplumlarında Mahremiyetin Çöküşü" *Tüm Yönleriyle Mahremiyet* der. H. Şule Albayrak. 107-126. Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Düzgüner, Sevde."Mahremiyetin Tanımı, Sınıflandırılması ve Boyutları". Tüm Yönleriyle Mahremiyet içinde. Der. H. Şule Albayrak. 19-36. Ankara: T. C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Eldeniz, Levent - Sepetci Nurten. "Sosyal Medyada Mahremiyet Algısının Çöküşü Instagram Üzerine Bir Araştırma". *Medyayı Okumak* içinde. Nesrin Tan vd.(ed.) 219-249 İstanbul: Cinius Yayınları, 2017.

Erişir, R. Merve - Erişir, Deniz. "Yeni Medya ve Çocuk: Instagram Özelinde "Sharenting"(Paylaşanababalık) Örneği", *Yeni Medya Hakemli Akademik E-Dergi*, 4 (2016), 51-62.

Esen, Arzu. *Sosyal Ağlarda Mahremiyetin İfşası: Namık Kemal Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Yapılan Bir Araştırma*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Fichter, Joseph. *Sosyoloji Nedir*. Çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara,2006.

Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul:Ötüken Yayınları,2010.

Hacıbekiroğlu, Müberra. *Sosyal Medya Kullanımına Bağlı Değişen Mahremiyet Algısı ve Dindarlık İlişkisi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

İder, Saadet. "Yetişkinlerde Mahremiyet Algısının Kaynağına İlişkin Nitel Bir Araştırma". Marife 19/1 (2019), 109-122.

İder, Saadet. *Mahremiyet Eğitimine İlişkin Sorunlar Üzerine Bir Araştırma.* Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi,2021.

İder, Saadet - Tavukçuoğlu, Mustafa. "Mahremiyet Eğitiminde Bir İhtiyaç Analizi: Anne/Baba Eğitimi". *akif* 53/1 (2023), 21-40.

Kalaman, Sefer. "Yeni medya ve mahremiyetin dönüşümü: Facebook Türkiye örneği" *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 14 (2017), 1-31.

Karahisar, Tüba. "İnternette Çocukları Bekleyen Riskler ve Medya Okuryazarlığı*", The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* 4/4 (2014), 82-94.

Kodak, Dilge. "Düşünümsel modernitede mahremiyeti yeniden tanımlamak: Kuşaklararası bir araştırma". *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 54 (2018), 85-116.

Köseoğlu, Aslı. "Tiktok'ta mahremiyet algısının dönüşümü". *İNİF E- Dergi*, 8/1 (2023), 172-188.

Kuşdil, M. Ersin - Kağıtçıbaşı, Çiğdem. "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı",*Türk Psikoloji Dergisi* 15/45 (2000), 59-76.

Kütükoğlu, Elif. "Sosyal Medyada Çocuk Mahremiyeti: Annelerin Mahremiyet Algısı Üzerine Bir Araştırma". *Yeni Medyada Çocuk ve İletişim* içinde. Edit. A. M. Kırık. 273-297.Konya: Çizgi Kitabevi, 2019.

Manavcıoğlu, Korhan. "Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi: İletişim Sektöründe Sosyal Medya Yönetiminin Algılanmasına Yönelik Bir Analiz". A. Büyükaslan ve A. Kırık(Ed.) *Sosyal Medya Araştırmaları* 1/301-335. Konya: Çizgi Kitabevi. 2013.

Mengüşoğlu, Takiyettin. *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi 1/1988.

Meydan, Hasan (ed.) *Medyada Din ve Değerler*. İstanbul: DEM Yayınları, 2021.

Mücahit, Mustafa. *Ailede Mahremiyet Eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları, 2023.

Özçelik, Zeynep B. *Müslüman Kadın Ve Sosyal Medya: Başörtülü Dindar Kadınların 'Mahremiyet' Algılarındaki Değişimin Sosyal Medya Örneği Üzerinden İncelenmesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Özdemir, Nur. "Bir sosyal kontrol aracı olarak din ve yeni medya", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32/3 (2023), 42-50.

Öztekin, Hülya - Öztekin, Ahmet. "Modernleşme–Mahremiyet İlişkisi ve Siber Mekânda Mahremiyetin Aleniyete Dönüşmesi". *E-Journal of New World Science Academy* 5/4 (2010), 526-540.

Sekmen, Muhsine. "Çocuk Youtuber"larda Sorunlu Bir Alan: Tüketim ile Mahremiyetin Yitimi*", Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/4 (2019), 3567-3581.

Şimşek, Turan. "Sosyal Medyada Mahremiyetin İfşası: Instagram Örneği", Sosyolojik Düşün 4/1 (2019), 11-22.

Şişman, Nazife. *Mahremiyet: Hayatın Sırları ve Sınırları*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2019.

Toprak, Ali vd. *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım*, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009.

Uysal, Enver. "Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler–İslâmî Erdemler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 12/1 (2003), 51-69.

Uysal, Enver. "Çağımızda Değer Kaymalarının Doğurduğu Sonuçlar ve Etik Kimliğin Korunması". *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1 (2008), 67-79.

Ünal, Yavuz vd. (ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyum Kitabı* Samsun: Ordu İlahiyat Vakfı Yayınları, 2016.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Basım, 2004.

Yüksel, Mehmet. "Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar". *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergis*i 64/1 (2009), 275-298.

Yüksel, A. Haluk - Kaplan, İsmail. "Üniversite Öğrencisi Sosyal Medya Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı". *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi* 29/1 (2021), 59-80.